

Gloaalikorruputio

Korruputio on aihe, johon on viime aikoina kiinnitetty kasvavassa määrin huomiota kansainvälisessä aikakauslehdissä. Vakiintuneissa länsimaisissa valtioissa on ollut keskeisiin yrityksiin liittyviä lahjontatapauksia. Saksassa otsikoissa ovat olleet Siemens, Daimler-Chrysler, BMW ja Volkswagen. Yhdysvalloissa esimerkiksi Boeing, mutta myös lukuisa joukko Irakin jälleenrakennukseen liittyviä yrityksiä on joutunut epäilyksen alaisiksi. Suomessa laajoja tapauksia liittyy lähinnä Venäjän kauppaan, kaksoislaskutukseen ja Patrian asekauppoihin. Taloudellisen korrupution koetaan lisääntyneen ja sen muotojen muuttuneen. Valkokauluslahjonta on huomattava haaste poliisivi-
ranomaisille, eikä ilmiölle näytä löytyvän yhtä selkeää selittävää tekijää.

Suoranaisesti rikolliset tai selkeän arveluttavat keinot tuottavat suurta taloudellista hyötyä, mikä lisää niiden houkuttelevuutta. Tartuntapintaa kotimaassa tarjoavat erilaiset jo olemassa olevat järjestelmät. Hyväveli-verkostot ohjaavat usein urakoita niin pienellä kuin laajemmalla tasolla, vaikka kaikki onkin kätkeytynä kilpailuttamisen ja hyvien yrityskulttuurien taakse.

Näkemyks, jonka mukaan korrupution syyt ovat kansallisvaltioiden irrationaalisissa tavoissa, edustaa optimistista neoliberaalia ajattelua. Neoliberalismin mukaan taloudellinen keskinäisriippuvuus ja maailmanlaajuinen integraatio ovat omiaan vähentämään korrupution kaltaisia ongelmia. Ratkaisuna nähdään normien standardisointi ja harmonisaatio. Keskeisin kansainväliseen hallintaan liittyvä vastaus korruputiolle onkin ollut sääntöjen harmonisointi. Korrupution vastaiset säännöt eivät kuitenkaan ole vain valtioista kiinni. Korruputiota ovat selkeä ongelma yritysten julkisuuskuvulle. Globaalit yritykset ovat huomanneet, että lahjontasyytökset saattavat olla taloudellisesti ongelmallisempia kuin mahdolliset rangaistukset.

Neoliberalistisen näkemyksen mukaan hyvät käytännöt leviävät vähitellen globaalin talouden myötä. Vahvimmin tähän talouteen linkittyneiden maiden nähdään olevan vähiten korruputoituneita. Tämä näkemys saa tukea korruputiota mittaavilta indekseiltä. Transparency International (TI) pitää yllä eräänlaista korruputorankingiä, jonka vähiten korruputoituneessa kärjessä ovat Tanska, Suomi ja Uusi-Seelanti. Muut läntiset maat seuraavat tiiviisti perässä ja listan häntäpäätä löytyvät ns. ”kehitysmaat”. Neoliberalistisesti ajateltuna globalisaatio levittää tapoja, jotka vähentävät korruputiota. Kausaalinen suunta on näin ollen lännestä itään.

Länsimaista ainutlaatuisuutta korostava uskonservatiivinen ajattelukanta korostaa puolestaan korrupution syiden olevan olemuksellisia, ontologisia. Toisin sanoen korruputio johtuu läntisen identiteetin hämartyimisestä vieraiden tapojen ja kulttuurien sulautuessa siihen globalisoituvassa maailmassa. Tällainen ajattelu korostaa läntisen kulttuurin syvä-
rakenteiden, kuten protestanttisen etiikan, kristillisen uskon ja kansallisen kulttuurin pelastavaa ja säilyttävää vaikutusta, kun taas itäisen sivilisaation vaikutus tulkitaan lähtökohtaisesti negatiiviseksi. Uskonservatiivinen ajattelu on hyvin yleistä länsimaissa. Suomalainenkin julkisuus korostaa korruputiotaudin leviävän muualta ja erityisesti idästä.

Uskonservatiivisen tulkinnan mukaan korruputio leviävää länteen erityisesti raaka-
aineiden saatavuuden varmistamisen kautta. Läntiset hyvin säädellyt yritykset ovat kyt-

keytyneet raaka-aineiden tuotantoseuduille. Näiden alueiden nähdään koostuvan enemmän tai vähemmän epäonnistuneista ja epädemokraattisista maista, joissa korruptio on tulojaon keskeinen muoto. Vientivetoisten ja raaka-aineriippuvaisten talouksien ajatellaan olevan erityisen alttiita tälle oletetulle tartunnalle. Tämän näkemyksen mukaan globaalitalous tuottaa siten uudenlaista talousrikollisuutta ja siihen liittyviä poikkirajallisia yhteisöjä. Globalisaatiosta on tavallaan tullut korruption kenenkään kontrolloimattomissa oleva moottori.

Kolmantena näkökulmana voidaan mainita kriittinen globalismi. Se keskittyy havainnoimaan Yhdysvaltojen hegemonisen valtopolitiikan rappeuttavia vaikutuksia korruption taustatekijänä. Läntisen globalisaation kritiikki käsittää imperiumin johtavan kansalaisoi-keuksien, vapauksien, totuuden ja demokratian eroosioon sekä samanaikaisesti epälegitiimien käytäntöjen, kuten korruption, leviämiseen. Erityisesti liberaali globalismi suhtautuu pessimistisesti hegemonin kykyyn sitoutua kansainvälisiin sääntöihin ja normeihin. Yhdysvallat ja muut länsivallat ovat tästä näkökulmasta taipuvaisia rikkomaan itse laatimiaan sääntöjä ja käyttäytymään omaa etuaan tavoitellen.

Kriittisen globalismin näkökulmasta globaalia poliittis-taloudellinen infrastruktuuri on luotu mahdollistamaan raaka-aineiden saatavuus ja manipuloimaan muun maailman hallintoa niin, että kehitysprojektit ja niiden vaatimat luotot takaisivat maksimaaliset voitot ja pysyvän riippuvuussuhteen. Esimerkiksi Raymond Duvallin uunituore artikkeli korruptiokäsitteen historiasta tukee tätä ajatusta. Hänen mukaansa käsite on itsessään luotu siten, että se huomioi vain kehitysmaissa ilmeneviä käytäntöjä ja legitimoit toimenpiteitä näiden maiden hallintojen kuriin saattamiseksi.

Chalmers Johnsonin kehittämä käsite vastareaktiosta (engl. *blowback*) on tässä suhteessa erittäin mielenkiintoinen. Se sisältää väittämän, että Yhdysvaltojen hegemonistisesta ulkopoliitikasta on seurauksena epäjärjestystä. Johnson liittää vastareaktion käsitteen hegemoniasta aiheutuviin Yhdysvaltojen kannalta haitallisiin seurauksiin. Vastareaktio viittaa siihen, että Yhdysvallat ”niittää sitä, mitä kylvää”. Uudenlaista korruptiota ja sen lisääntymistä määrittävät ne käytännöt, joita länsi on aktiivisesti opettanut muualla maailmassa.

Globalisaatio synnyttää erilaatuisia kulttuurisia käytäntöjä. Korruption muotojen muuttuessa on syytä muistaa, etteivät syntyvät käytäntökulttuuritkaan ole stabiileja vaan alati muuttuvia. Ylikansalliset ja poikkirajalliset yhteisöt innovoivat korruptioon liittyviä käytäntöjään ja konstruoivat niihin liittyvää etiikkaa.

Julkiset mediaspektaakkelit toimivat mittarina näiden käytäntöjen siirtymiselle paikalliselle tai kansalliselle tasolle. Miten julkisuudessa nostetaan esiin Suomen ja Venäjän väliset rajakäytännöt? Pohditaanko mediassa suomalaisten omien toimien eettistä kestävyyttä vai ainoastaan stereotyyppisesti Venäjän kirjavia ja muuttuvia säädöksiä? Onko yleinen ajatus Suomessa se, että epäreilu ulkomaankauppa ja hämävät verotuskäytännöt ovat sallittuja niin kauan kuin ne hyödyttävät Suomea? Huomioiko viimeaikainen vaalirahoitusjupakka suomalaisen poliittisen kulttuurin kähmintöjä ja piilotettua korruptoituneisuutta vai keskittyikö huomio draaman yksityiskohtiin? Hauki on kala myös Suomessa, vaikka kansainväliset tilastot maata mairittelevatkin.

Korruptiota tarkasteltaessa on usein helppo olla näkemättä metsää puilta. Lahjonta, voiteluarhat, kylkiäiset ja vastalahjat tarvitsevat niitä tukevan kulttuurin. Tämä kulttuuri on olemassa Suomessakin, mutta erilaisena kuin sen globaalit muodot. Korruption vastaisia toimia pohdittaessa on paljon kysymys näiden paikallisten ja maailmanlaajuisten ilmiöiden kytkentäpinnoista.